

DESPRE ALEGERI SI VOT (II)

(de Mircea Digulescu)
28.05.2012

ABSTRACT

Acest post reprezinta partea II (din II) a unui eseu ce isi propune sa trateze o serie de idei non-triviale conexe actului de a vota (participarea la alegeri ca votant), intr-un sistem electoral si social apropiat de o democratie electiva (inclusiv o democratie reprezentativa), asa cum a fost definita aici: [1]. Puteti consulta partea I aici: [2].

Dupa ce am discutat in partea I despre Ce este votul? si De ce am vota?, intrebarile al caror raspuns dorim sa il exploram in aceasta parte secunda sunt:

- **Votam, dar cu cine?** Altfel spus, cunoscandu-si valorile, viziunea personala despre viitor si propriul interes, cum poate un individ utiliza exercitiul votului pentru a obtine maximul de impact (in sensul dorit de el)? Sunt discutate, printre altele, *principalele dileme cu care se confrunta un votant* – alaturi de modul in care acestea pot fi speculate, si sunt descrise *cele 3 caracteristici principale ale unui candidat*, pentru ca, in final, sa fie prezentate o serie de *elemente utile de avut in vedere pentru a decide*, chiar si intr-un mediu informational precar si plin de dezinformari, care este alegerea [cu probabilitatea cea mai mare de a fi] buna, avand in vedere efectele sistemului electoral precum *vot strategic* sau *candidatura strategica*.
- **Am votat, acum ce?** Vor fi reluate succint motivele pentru care simplul act de a vota este insuficient (chiar si in cazul victoriei candidatului preferat) si vor fi discutate parghii de putere si influenta ulterioare votului.
- **Poate votul schimba ceva?** In incheiere este propusa o reflectie pe baza unor cazuri istoric in care votul a avut sau nu impact asupra directiei societatii.

Toate informatiile prezentate in acest eseu au caracter general, fiind utile indiferent de filozofia (i.e. ideologia) sau valorile personale individuale, ele servind exclusiv la intelegerea corecta a fenomenului votului si imbunatatirea modului in care acesta poate fi utilizat pentru a promova viziunea proprie.

Motivul pentru care acest eseu a fost redactat si publicat inainte de altele care ar avea precedenta in ordinea topologica fireasca (e.g. cel referitor la Libertate si Moralitate) este acela de a *trezi interesul* pentru aprofundarea chestiunii realitatii sociale (pe care multi o iau ca „un dat imuabil”) si de a *sublinia importanta practica* a intelegerii complexitatii mediului inconjurator, complexitate ce se incearca a fi evidentiata in aceasta serie de eseuri.

VOTAM, DAR CU CINE?

Odata luata decizia de a va implica in procesul electoral si de a vota, poate imediat urmatoarea intrebare pe care v-o puneti este pe cine sustineti. Anticipand putin, raspunsul la aceasta intrebare ar trebui sa fie: pe dumneavoastra! Pornind de la modelul mental al societatii ca un ansamblu de actori autonomi, care gandesc pe cont propriu si realizeaza schimburi de informatii si putere urmarind atingerea unui scop (uneori comun), este important de privit momentul votului – si procesul electoral in ansamblu – ca un mijloc de raspandire a valorilor, viziunii si de exercitare sau sporire a puterii dumneavoastra. Probabil niciodata nu va exista o terta persoana (nici macar parintii) care sa cunoasca perfect ce va doriti si sa impartaseasca activ in proportie de 100% viziunea dumneavoastra, in toate aspectele ei, mai ales ca si aceasta din urma poate suferi modificari in timp. Votul este un moment in care impingeti (sau trageti) societatea intr-o anumita directie, plasand-o pe un traseu mai apropiat agendei proprii.

Inainte de a discuta elementele utile in selectarea unei optiuni este important sa precizam doua aspecte importante despre efectuarea alegerii in general:

- **Primul pas este clarificarea viziunii proprii.** Tineti minte ca si reprezentantul ales prin vot este doar un mijloc de implementare a unei viziuni. Pentru a aprecia in ce masura este adecvata selectarea lui este vital sa cunoasteti viziunea, valorile si aspiratiile proprii. Si inainte de a decide ca aderati la idei precum „piata libera”, „statul bunastarii” („welfare state”), „investiti straine”, „reducerea inflatiei” sau alte buzzwords, este util sa reflectati indelung la ce vreti de fapt de la viata. Si apoi la cum credeti ca puteti obtine acele lucruri. Referitor la prima parte, poate credeti de pe acum ca „stiti foarte bine” ce vreti (sau ce nu vreti), ca inteleteti perfect toti termenii (poate pe baza unor articole din ziar) si ca va e deja clara directia pe care o aveti de urmat in viata. Cateva capcane frecvente, facilitate de Controlul Informatiei [3], sunt: (i) incapacitatea psihica de a concepe ce va doriti, respingand unele ganduri ca imposibile sau imorale inainte sa ajunga in stratul constient (e.g. poate e de neconceput pentru dumneavoastra sa aveti si confortul modernitatii si timpul liber indestulador pentru a petrece cu familia si, ca atare, vi se pare ca jobul corporatist platit cu 3,000 EURO este tot ce ati putea visa) – ca atare fiti ambitosi si recunoasteti pe deplin, macar in sinea dumneavoastra, ce v-ati dori; (ii) verbalizarea si conceptualizarea eronata a propriilor valori prin uzul de termeni (cuvinte) gresit intelese sau incarcate emotional in directia contrara – va intereseaza sa „traiți într-un sistem capitalist” sau mai degraba sa puteti demara o afacere daca doriti sau sa fiti bine platiti la locul de munca? Nu confundati pe una cu cealalta si nu reformulati ceea ce va doriti prin buzzwords; (iii) mistifierea si adoptarea zvonurilor si a dezinformarilor ca realitate (e.g. „Inflatia e cauza saraciei”, „Lumea e condusa de serviciile secrete”) – e preferabil sa va concentrati pe identificarea stilului de viata preferat si a elementelor concrete care va impiedica sa il atingeti, fie cu cele de care v-ati ciocnit direct, fie cele bazate pe deductii si inferente cognitive, fie cele demonstrabile stiintific. Daca nu aveti probe

(suficiente sa va convinga pe dumneavoastra) pentru o idee, s-ar putea sa cadeti prada confuziei si sa ajungeti sa sustineti buzzwords goale de continut precum „reducerea volatilitatii pe pietele valutare” sau sa fiti pro sau contra „planului de salvare a Greciei” fara sa intelegeti prea multe despre pe cine anume „salveaza”. Mai multe despre subiectul valorilor si viziunii proprii vor fi discutate in articolele „Asupra Libertatii si Moralitatii” si „Asupra Omului si Vietii”.

- **Aria de cuprindere a deciziei include mult mai mult decat selectionarea uneia dintre optiunile de pe buletinul de vot.** Poate mai important chiar decat pe cine puneti stampila este cu cine alegeti sa va asociati si sa colaborati pe parcursul procesului electoral, precum si inainte si dupa acesta. Mai exact, cu care dintre oamenii cu care intrati in contact veti dori sa interactionati si care sa fie intinderea si obiectul acestor interactiuni. Asa cum un antreprenor isi alege partenerii fondatori pentru viitoarea afacere, asa si dumneavoastra alegeti „partenerii de drum” cu care veti conlucra atat in ziua votului cat si inainte si dupa. Din fericire, sezonul electoral reprezinta o buna ocazie sa tatonati terenul in vederea evidentierii valorilor si viziunii celor din jurul dumneavoastra precum si sa observati cum doreste si e capabil fiecare (inclusiv dumneavoastra) sa se implice. Este perfect onorabil sa aderati la planul sau proiectul elaborat de altcineva si nu este deloc subminata calitatea de lider prin sustinerea unui demers initiat de altul (asa cum ea nu este confirmata neaparat prin initierea unui proiect pe cont propriu).

Atunci cand alegeti un colaborator pentru un proiect comun si cu atat mai mult atunci cand „intervievati” un viitor reprezentant merit sa promoveze interesele dumneavoastra la nivel statal si international va confruntati cu dileme similare unui angajator in procesul de recrutare:

- **Stie?** Va impartaseste candidatul (sau potentialul colaborator) viziunea si valorile? Macar intr-o masura satisfacatoare? Raspunsul la aceasta intrebare este poate cel mai usor de dedus dintre cele patru. Pornind de la urmarirea *mesajelor* si propunerilor transmise (direct sau indirect), puteti crea – informal – un graf al asocierilor si legaturilor, coreland elementele de esenta deduse din mesajele candidatului cu propriul dumneavoastra set de cunostinte despre lume si realitate (e.g. deducand de pilda din pozitia de „sustinere a principiul statului secular” pozitia – chiar si nedeclarata – in defavoarea interventiei militare straine sau chiar a modelului economic preferat) – construind ceva similar unei *harti de argumente* [4] prin deductii, corelatii, extrapolari, particularizari si judecata critica. Cateva aspecte non-triviale demne de notat:
  - Cunoscand inferentele pe care le-ati putea face (cunoscandu-va modelul mental, in deosebi in contextul Controlului Informatiilor [3]), un candidat poate abuza de acestea, declarand o pozitie intr-o chestiune tangentiala sau secundara esentei preocuparii dumneavoastra (e.g. „bonuri de vacanta”) in speranta ca o veti extrapola intr-o pozitie mai ampla, pe care, de fapt, candidatul nu o are (e.g. „sustinerea unui balans viata

privata – munca”). De asemenea este posibil (uneori probabil) sa fie create false probleme (direct sau prin terti – straw man) a caror rezolvare sa o propuna chiar candidatul care a sustinut (de regula in secret) generarea lor.

- Explorati in permanent originea deliberativa a unei pozitii – s-ar putea ca un candidat sa adere (cel putin aparent) la o ideologie din cu totul alte motive decat v-ati dori dumneavoastra.
- Faptele anterioare vorbesc mai mult decat declaratiile. Este usor si convenabil pentru un candidat sa faca niste declaratii in perioada campaniei in sensul autoincluziunii intr-un curent sau viziune politica. Folositi-va memoria (a dumneavoastra si a altora – inclusiv Internetul) pentru a cerceta care sunt faptele sau dovezile stiintific probabile in sprijinul aderentei reale a individului la valorile declarate. Spre exemplu, autorul nu vede vreun motiv pentru care ar mai fi demn de luat in seama si macar pentru o discutie de agrement un candidat care, fiind anterior ales in temeiul aderentei sale la un curent politic (i.e. originea deliberativa a votului primit a inclinat spre partidul din care face parte si programul acestuia), a profitat de scaparea sistemului electoral care nu permite, de facto, demiterea sa „inainte de vreme” si a actionat contrar mandatului primit de la alegatorii proprii, sustinand o viziune contrara celei in baza carei a fost ales (bineinteles, mai putin in cazul in care sustineti acea viziune contrara, caz in care poate fi chiar un erou respectivul ☺). Bineinteles, exceptie fac „agentii dublii” – cei care simuleaza tradarea in scopul de a infiltra si eventual sabota formatiunea in favoarea careia „tradeaza”. Agentii dublii sunt rari si necesita mult fler pentru a fi utilizati corespunzator. In genere, reticenta fata de asa-zisii „traseisti” este buna.
- S-ar putea ca, uneori, in mod legitim un candidat sa nu isi dezvaluie complet pozitia pe toate chestiunile de interes, in mod public (e.g. pentru a evita indepartarea unui segment electoral care nu se afla la acelasi nivel pe scara cunoasterii, pentru a pastra ambiguitatea fata de forte externe, etc.). Oricum, un candidat transant, este, in viziunea autorului, preferabil unuia mai rezervat, in special ca premiza a actiunilor viitoare in sensul de Vrea? si Va Face?. Adesea, candidatii isi asigura „baza politica” sustinand niste discursuri mai categorice in fata unei audiente selecte, fara a cauta sa le mediatizeze activ sau chiar fara sa faca referire ulterior la ele (pe principiul „stim noi, intre noi, ce vom face”).
- Feriti-va de platforme generice – gen „eliminarea coruptiei”, „respectarea legii” – si cele obiectiv – gen „eliminarea saraciei”, „pace universala”: individul candideaza pentru rolul de reprezentant, nu cel de Dumnezeu. Daca nu reiese (in urma unei reflectii) din declaratiile-program *ce anume va face el personal* (ce ordine va da, ce persoane va schimba, pe ce principii, etc.), mesajul generic va fi ramane lipsit de esenta. Pentru autor o declaratie de genul „voi *incerca* eliminarea sau reducerea coruptiei prin numirea lui X si Y pe care ii cunosc si implementarea unui sistem de

- control managerial” este mult mai credibila decat una de tipul „voi milita necontenit pentru respectarea legii”.
- Aveti in vedere fenomenul apropierii ideologice (la nivel declarativ doar) a mesajului transmis de exponenti ai unor viziuni complet diferite – uneori pana la confundarea completa. Nici un candidat nu va declara deschis ca doreste ca 60% din populatie sa munceasca din greu pentru ca 0.01% sa profite de toate avantajele. Unul din candidati declara ca sustine economia autohtona? Celalalt va declara ca o sustine de doua ori mai puternic. Unul militeaza pentru marirea salariilor? Celalat va declara ca deja avea in proiect acest lucru. Unul isi declara sprijinul pentru antreprenoriatul autohton? Celalalt va pretinde ca a facut asta dintotdeauna. Uneori si mesajele pe afise difera atat de putin incat, un votant mai putin atent si constiincios ar putea crede ca „va fi bine oricum”. Aveti grija ca, adesea, *maxim* unul dintre candidati este sincer. Celalalt probabil va avea fi de acord cu 99% din idei, mai putin acel 1% din implementare care face diferenta dintre a actiona in acel moment ducand societatea intr-o anumita directie fata de cea diametral opusa.
  - **Vrea?** Mai important decat abilitatile sale personale (e.g. manageriale, tehnice, etc.) este dorinta si dedicatia de a urmarii viziunea declarata. Cu alte cuvinte, buna credinta. Ati avea incredere sa incredintati cheile locuintei dumneavoastra unui strain cu care nu ati mai vorbit niciodata doar fiindca declara ca este de buna credinta? L-ati crede pe cuvânt? Asemănător, de ce ati crede pe cuvânt un candidat doar pentru ca sustine un mesaj, sau se incadreaza aparent intr-o tipologie cu care sunteti de acord? Daca intelegerea viziunii poate rezulta din mesaje, dorinta unui candidat de a urma activ o anumita viziune – in special dupa castigarea alegerilor – este mai dificil de apreciat. De unde stiti ca cel pe care il alegeti va asigura intr-adevar climatul necesar dezvoltarii economiei autohtone sau ca, intr-adevar va lupta contra criminalitatii organizate? Ei bine, puteti incepe prin a **stii ca nu stiti** cu siguranta ce se intampla in mintea unui om. Mai mult, in contextul dinamic al evolutiei societatii, e posibil ca si daca initial a avut dorinta sincera, evenimente ulterioare sa determine o schimbare. Exista totusi niste indicii care confirma (sau ii dau de gol) adevarata agenda si orientare unui candidat:
    - Actiuni si istoric anterior transant: Ca sa fiti siguri ca un candidat este cu adevarat un exponent al viziunii sustinute si pentru a exclude varianta de a fi infiltrator sau sabotor, explorati istoricul sau. A avansat cauza declarata mai mult decat ar putea sa o defavorizeze in cei 4 (sau 5-6) ani de mandat viitor? De asemenea, a suferit daune *personale* morale sau materiale suficient de ample, de natura sa faca ireconciliabile diferendele cu grupurile de interese rivale? Probabil ca nici o persoana nu l-ar putea suspecta in prezent pe actualul presedinte venezuelean Hugo Chavez [5] de vreo afinitate pentru interese Americane in regiunea Americii Latine, cand, timp de peste 13 ani, a actionat consistent si activ contra lor,

obtinand rezultate masurabile de amploare si facand obiectul unei opozitii feroce si chiar a unei tentative esuate de lovitura de stat, care i-a pus viata in pericol (dupa ce, anterior, a fost protagonisul uneia, de asemenea esuate). Asemănător, fondatorul WikiLeaks, Julian Assange [6] este practic imposibil să fie suspectat de a fi un dezinformator sau un agent al serviciilor secrete după o punere în balanță a magnitudinii intereselor lezate prin dezvăluirile WikiLeaks [7] cu potențialul minor de a fi credibilizat în scopul dezinformării.

- „Cine se aseamănă se-adună”. Fără a judeca sau interpreta exagerat unele asocieri inocente (bazate pe grupuri fortate sau origini deliberative nevinovate), este de așteptat că după o perioadă prelungită de colaborări intense, cei care își pastrează afinitățile reciproce să împartășească mai mult decât factori conjuncturali. Urmașii care este sursa de susținere a candidatului dumneavoastră și pe ce categorii își bazează sprijinul și în ce măsură (N.B.: motiv pentru care autorul este adeptul transparenței finanțării candidaturilor – nu doar a campaniei ci și înainte și după încheierea mandatului). Țineți totodată cont de faptul că simpla declarație de susținere a cuiva pentru candidatul vizat nu este un act care să țină de voința acestuia din urmă (e.g. un interlop notoriu sau un criminal își poate declara susținerea publică pentru unul dintre candidați cu scopul de a-l discredita). Acceptarea acestei susțineri (în cunoștința de cauză) sau nedeținerea ei reprezintă totuși fapte imputabile. Adesea, respingerea categorică a unei simpatii este benefică și chiar necesară (vezi Putin relativ la criminalul norvegian Brevik [8]). Urmașii, de asemenea, cum se raportează candidatul la alți actori sociali inconjurați: Pe cine susține el? Li condamnă pe unii mai puțin decât pe alții? Pe care și de ce? Având în vedere aparatul statal existent, în ce zone va căuta sprijin și în ce zone va întâmpina opoziție?
- Gândire de perspectivă. Dacă un candidat dorește cu adevărat să implementeze o viziune, îi va veni natural să discute despre planul de acțiuni concret pe care l-ar realiza după alegerea în funcție, furnizând detalii esențiale. Cu toată atenția pentru siguranța personală și grija față de votantii mai puțin informați, fără îndoială că un candidat pe platforma „luptei contra criminalității organizate” poate da niste detalii amanunțite despre ce va face el diferit pentru a avansa concret acest demers (e.g. va avea inițiative legislative, se va implica în comisiile de specialitate – și în ce scop, va demite sau numi alte persoane, va apela la sprijinul structurilor militarizate, etc.). Bineînțeles că planul sau de acțiuni ar fi corelat cu puterile și oportunitățile deschise de funcția pe care urmează să o ocupe, ținând minte, din nou, că el candidează pe un post de reprezentant (care trebuie să interacționeze cu alții, să convingă sau să demite) și nu de Dumnezeu (să dicteze pur și simplu „cum vor sta lucrurile”).
- Judecata Critică. Mijlocul de apreciere cel mai supus manipularii, dar și

cel mai la indemana, este propria judecata critica relativ la persoana candidatului, la sinceritatea si caracterul sau, precum si la taria convingerilor si determinarea sa in a le urma.

- **Poate?** Doar relativ la candidatii despre care sunteti rezonabil de sigur ca Vor si Stiu, va puteti pune problema care din ei si Pot. Adesea imaginea de personaj „puternic, autoritar” sau de „bun gospodar” sunt folosite cu scop manipulativ pentru a sugera de pilda cum ca un candidat este „mai bun de primar / presedinte” decat altul pe acest teme; ca si cum toti candidatii ar fi de buna-credinta si toti ar avea aceasi agenda politica, problema fiind doar cine este „mai capabil”. Desi cineva incompetent probabil nu va avansa prea mult cauza dumneavoastra, tineti minte ca mai bine nu se realizeaza nimic, decat sa se realizeze mult (de catre cineva competent) in directia contrara celei dorite. Din fericire, in cele mai multe situatii concrete, daca stiti sa ii descoperiti, veti avea de unde alege oameni care sa aiba si vointa si capacitatea si calitatile necesare (e.g. abilitati manageriale, nivel sporit de informare si cunoastere, etc.) pentru a exploata la maxim oportunitatile conferite de noua pozitie (discutate in sectiunea „Ce este Votul”). In schimb, sa stiti ca nu o vor face „pe gratis”. Chiar daca principala lor motivatie poate fi ideologica, nu va asteptati ca un reprezentant (la orice nivel) sa faca munca caritabila sau chiar „sa se sacrifice” prejudiciindu-si satisfacerea propriilor nevoi pentru dumneavoastra. In functie de ideologia concreta, acest „cost al reprezentarii” poate sa fie resimtit intr-o masura mai mare sau mai mica de catre dumneavoastra, mergand pana la deloc. Totusi, cand judecati si previzionati faptele si actiunile unui reprezentant *performant* (in sensul dorit de dumneavoastra), cantariti beneficiile (inclusiv cele nefacilitate de sistemul monetar – i.e. non-monetare) personale ale acestuia pentru „munca” prestata, avand in vedere ca un Manager Asistent la PricewaterhouseCoopers castiga in medie \$124,627 / an , conform Glassdoor [9]. In genere, masurarea abilitatilor concrete (ale candidatului individual si ale echipei de conducere in mod colectiv) tine de stiinta Resurselor Umane. Puteti totusi face anumite aprecieri de bun simti chiar daca nu aveti pregatire in domeniu sau daca nu ati angajat vreodata pe cineva.
- **Va face?** Chiar daca toate elementele de mai sus corespund, este inca greu de prezis daca alesul dumneavoastra va urma efectiv (ca intentie si ca rezultate) viziunea dorita, pe intrega durata a activitatii sale ca reprezentant, in deosebi avand in vedere elementele specifice Esecului Democratiei Elective [1]. El se poate razgandii, poate fi corupt sau intimidat sau se poate dovedi nepotrivit sau chiar incapabil. De aceea, autorul tinde sa agreeze principiile Democratiei Directe, Participative [1], in care reprezentatii sunt controlati si trasi la raspundere permanent. Orice rezerve sau obiectii ati putea ridica legat de aceste principii, tineti cont ca, elita dominatoare, in societatile in care exista, va exercita acel control permanent si va asigura existenta acelei comunicarii bidirectionale specifice democratiei participative – dar doar intre ea si

reprezentatii care (fie ca i-ati votat, fie ca nu) sunt cu adevarat reprezentanti doar ai acesteia. Cea mai buna asigurare cum ca reprezentantul va urma cursul declarat este exercitarea controlului si implicarea permanent (nu doar sporadic, din 4 in 4 ani). Acest control poate fi exercitat si indirect sau de entitati distincte de dumneavoastra (e.g. structuri de partid), caz in care increderea si sarcina de control o aveti mai degraba relativ la aceste entitati.

Adesea, in aprecierea elementelor de mai sus, alegatorul va face uz de urmatoarele categoriile de informatii vizate in general de campaniile electorale:

- Mesaj: Cuprinzand promisiunile si viziunea generala a candidatului, mesajul vizeaza in principal raspunsul la intrebarea Stie? alaturi de anumite elemente din Vrea?.
- Persoana: Tot ce tine de persoana candidatului, de la carisma si stilul personal la cv, vizeaza in principal intrebarea Poate? dar si anumite elemente din Vrea?.
- Partid: Formatiunea politica (partid, alianta, miscare sociala de sustinere), de la istoria ei pana la persoanele cheie din structura actuala, vizeaza raspunsul la toate cele patru intrebari evidentiate, dar in special la aceea preponderent neacoperita de Mesaj si Persoana si anume Va face?. Influenta, presiunile si oportunitatile care se deschid in cadrul unui partid reprezinta un predictor al directiei pe care o va urma alesul, poate chiar mai fidel decat persoana sa sau mesajul promovat (desi nu arareori se intampla ca un candidat sa exploateze doar conjunctural sprijinul unui partid pe care ulterior sa il reformeze dramatic – in bine sau in rau – si caruia sa ii schimbe fundamental orientarea).

Conform dictonului „Nu cumpara produsul pe baza vorbelor vanzatorului”, este utila cercetarea si verificarea ampla a informatiilor de Mesaj, Persoana si Partid, ele facand fara exceptie obiectul unor fenomente de (re)branding, mai ales in perioada campaniei electorale. Pentru a exemplifica doar prin niste elemente superficiale, in campania electorala Mai - Iunie 2012 din Romania, autorul a observat cum unul din partide si-a schimbat paleta de culori si dimensiunea fontului alese pentru logoul cu titulatura partidului. Fara indoiala ca si mesajul a avut de suferit ceva cosmetizari. De asemenea este util de evitat capcana in care preferintele dumneavoastra sunt determinate exclusiv de unul singur dintre elementele de mai sus (cum este cazul majoritatii alegatorilor). Toate se completeaza unul pe altul (in mod ideal de o maniera consecventa) si creaza un „pachet” unitar.

In aprecierea tuturor elementelor de mai sus, este vital sa porniti prin a **stii ca nu stiti** – cei mai multi probabil nu cunosc in amanunt agenda proprie (ascunsa), viata, valorile, orientarile sau credibilitatea unui candidat sau al altuia si nici a unui partid sau al altuia. Probabil ati fost supus unui flux informational mediatic, care, in special in contextul Controlului Informatiilor [3] nu este de natura sa aduca probe incontestabile, dovezi verificabile stiintific sau clarificari concrete si neechivoce. Diferenta dintre ceea ce stiti si realitate este ceea ce presupuneti. Acolo unde nu stiti, recunoasteti intern (fata de dumneavoastra) faptul ca nu stiti si, fara ca lipsa de informatie sa paralizeze

actiunea, cautati sa aflati mai multe (Wikipedia e un loc bun de inceput). Nu presupuneti ca stiti destule despre un partid sau un candidat doar din faptul ca ii cunoasteti denumirea si poate ati parcurs cateva articole de presa referitoare la el. Si nici din faptul ca intruchipeaza o anumita tipologie (e.g. „vulpe” batrana, tanar educat, outsider ce „uraste” politica, etc.). Si din cercurile tinere si din cele experimentate, si din cele educate si din cele mai putin educate se gasesc exponenti ai mai tuturor ideologiilor (desi exista variatii puternice de proportii pe segmente) si orice tipologie este usor de conturat in campanie cu niste oameni de PR buni si ceva resurse. In acelasi timp, ramaneti constienti ca puteti (si chiar e recomandat) sa actionati si in absenta unor informatii complete. Vi se pare un candidat „mai bun” decat celalalt, asa, din bruma de informatii accesibile? Sustine-ti-I! Va puteti schimba opinia pe parcurs, inclusiv dupa vot, si, daca prezentati si solicitati in permanenta *originea deliberativa* a pozitie dumneavoastra va asigurati ca legitimitatea pe care i-o acordati nu este absoluta. De asemenea, aveti grija la mesaje reconfortante, care acopera *de forma*, superficial elementel de mai sus: credibilitatea adevarata este data de detaliile tehnice!

Relevant doar pentru alegerea candidatului concret caruia ii veti acorda votul este considerarea cu atentie a efectelor *sistemului electoral concret* in care se desfasoara alegerile, cum ar fi *vot strategic* si *candidatura strategica*.

Votul reprezinta actiunea (i.e. „mutarea”) dumneavoastra intr-un joc social, care poate fi analizat in cel mai amplu mod cu putinta din perspectiva Teoriei Jocurilor [10]. Nu toate sistemele electorale sunt la fel, si uneori votarea „dupa cum dicteaza constiinta” (i.e. pentru candidatul cel mai preferat de dumneavoastra) poate produce efecte nedorite.

Strategia si votul strategic (numit si vot tactic) [11] sunt prezente in virtualmente toate sistemele electorale actuale, desi prezinta variatii semnificative de la un sistem la altul.

Sisteme electorale

In prezent, la nivelul umanitatii sunt utilizate o gama larga de tipuri de sisteme electorale [12]. Este in afara scopului acestui eseu sa le discute pe toate; referinta de mai sus este un bun punct de plecare pentru aprofundare. Cateva sisteme, unele similare cu cele utilizate in Romania anilor 1990-2012 prezinta totusi un interes deosebit si sunt descrise sumar mai jos:

- Proportionalitatea (castigatori multipli): Sistemul electoral proportional are ca scop declarat reprezentarea „proportionala” a pozitiilor si opiniilor populatiei intr-un organism decizional (e.g. Parlament) prin structurarea sa astfel incat raportul dintre numarul de exponenti ai unei anumite formatiuni politice si a alteia din cadrul organismului sa fie (aproximativ) acelasi cu raportul aplicat exponentilor din populatia in ansamblu. In mod tipic, mijlocul declarat este *votul pe liste*, in care alegatorii opteaza doar pentru formatiunea preferata, urmand ca primii X% dintre reprezentatii aflati pe listele acesteia sa acceda in organismul decizional (unde X% este aproximativ scorul obtinut la alegeri).

Uneori poate fi adoptat un sistem Mixt [13], cum e cazul ultimelor alegeri din Romania. Desi este unul dintre cele mai *representative* sisteme, votul pe liste este si cel care prezinta cel mai scazut nivel de *participatie* civila la actul de guvernare. Controlul se exercita indirect prin intermediul formatiunii – partid iar accesarea si ascensiunea in randurile acesteia pot fi chestiuni consumatoare de timp si energie si adesea cu sanse reduse de succes. Sistemele Mixte sunt, in plus, si mai susceptibile la *vot strategic* [11]. Totodata, detaliile tehnice ale sistemului efectiv (cum ar fi prag electoral, eligibilitate, etc.) pot face diferenta, fie in bine (limitand accesul grupurilor nerepresentative infiltrate – asa numite extremiste – la fluxul de informatii sensibile si limitand oportunitatea acestora de a sabota procesul decizional), fie in rau (prevenind „nasterea” de noi partide – initial mici – care sa fie mult mai reprezentative si mai putin nuanstate decat cele consacrate).

- Uninomialul (castigator unic per colegiu): In cazul unui singur castigator (e.g. Presedinte), toate sistemele de vot bazate pe *ordonarea preferentelor* (inclusiv doar intre „Votat” si „Nevotat”) prezinta obligatoriu anumite probleme legate de vot strategic. In plus, in cazul selectarii mai multor castigatori, pe baza aplicarii repetate a metodei uninominale in mai multe colegii, desenarea colegiilor poate fi adesea cheia in castigarea puterii in statul respectiv: vezi [14].
- Pluralismul simplu: Aplicat fie la nivel de colegii uninominale, fie la nivel de vot national proportional, pluralismul simplu vizeaza oferirea puterii totale (sau aproape totale – i.e. formarea guvernului) formatiuni care obtine cele mai multe voturi, dar nu neaparat peste 50%. Laudat pentru faptul ca favorizeaza stabilitatea, pluralismul simplu permite unei minoritati si mai restranse sa controleze procesul decizional in organismele statului si are potentialul sa reduca drastic reprezentativitatea alesilor vis-a-vis de ansamblul populatiei. Conform legii lui Duverger [15], pluralismul favorizeaza dezvoltarea unui sistem politic bi-partid (doar 2 partide), care, cu exceptia anumitor situatii, reprezinta o premiza impotriva reprezentarii intregii diversitati de opinii si pozitii a populatiei.

Referitor la toate sistemele electorale, urmatoarele aspecte nelegate de teoria jocurilor se evidentiaza:

- Scop. Originea morala a votului popular in alegeri este data de legitimizarea structurilor de conducere, asigurand astfel „implicarea cetatenilor in actul de conducere”, deci perpetuand, mai mult sau mai putin o forma de democratie. Altfel de ce s-ar mai vota? De asemenea, in esenta, mecanismul electoral este cel prin care se stabilesc situatiile, pozitiiile si chiar persoanele ale caror voci urmeaza sa fie, in mod legitim, reduse la tacere - ignorate (adevarat, alaturi de cele care urmeaza a fi intarite). Un scop esential al alegerilor intr-o democratie reprezentativa, in perspectiva autorului, este asigurarea *reprezentativitatii* alesilor relativ la populatie. Iata cateva idei relevante referitoare la Scop:
  - Sistemul electoral este sau ar trebui astfel proiectat incat intreaga diversitate de opinii si pozitii legitime, sincere existente la nivelul societatii sa fie proportional reflectata in structura organelor statului.

Acest lucru este deosebit de dificil (pana la imposibil) intr-un sistem reprezentativ, din simplu motiv ca fiecare individ are un set vast de asemenea pozitii (preferabil consistente unele cu altele) dintre care doar o parte – mai mica sau mai mare – este impartasita si de altii. Alegerea unui singur reprezentant (sau chiar a unui grup restrans) – fara controlul ulterior al acestuia – presupune acceptarea unor „impachetari” de pozitii, votantul adesea alegand candidatul care este cel mai apropiat de el relativ la pozitia cea mai importanta si „suferind” din cauza lipsei celorlalte. De asemenea, poate aparea fenomenul in care este preferat un reprezentant cu o pozitie mult diluata in scopul de a preveni alegerea unuia cu o pozitie complet opusa. O problema de model mental importanta, specifica democratiei reprezentative, este chiar aceasta atentie exagerata acordata pozitiei si opiniilor interne ale unui reprezentant. Populatia nu isi alege regele ca sa ii pese de „cum ii va stapanii 5 sau 50 de ani”. Reprezentantul este (sau ar trebui sa fie) doar un imputernicit al celor pe care ii reprezinta (nu neaparat cei care l-au votat sau masa alegatorilor in ansamblu) si sa urmeze intocmai (folosindu-si, bineinteles si creativitatea) agenda stabilita de acestia. Atunci cand este in dezacord cu acestia, ar trebui fie sa ii convinga, fie sa demisioneze. O alta chestiune importanta (si care poate lasa loc abuzurilor in ambele sensuri) este aceea a legitimitatii intereselor: Este potrivit ca pozitia hotiilor, interlopilor si criminalilor – condamnati sau nu – sa fie reprezentata intr-o proportie corespunzatoare (sau, de fapt, in orice proportie)? Ce impact pot avea acestia asupra stabilirii legilor – de pilda de combatere a criminalitatii organizate?

- Efectele (cel putin cele declarate) ale sistemului electoral vizeaza, in esenta, o structura de organizare si impartire a sarcinilor intre membrii societatii. Asemnator, intr-un anumit grad, unei companii private, sistemul electoral defineste posturile (e.g. Presedinte, Senator, Primar, etc.), fisa posturilor (atributii constitutionale) urmand ca, prin vot, sa fie „umplute” aceste structuri cu persoane.
- Stabilitatea sau Instabilitatea. Avand in vedere ca – in ciuda credintelor raspandite – cetatenii unui stat NU constitue, nici pe departe, o masa omogena de opinii si viziuni, ei putand avea, in fapt, agende puternic contrare (chiar daca, adesea, agenda unei majoritati covarsitoare este contracarata de cea a unei minoritati puternice), coroborat cu faptul ca sistemul reprezentativ ce nu permite controlul eficace al activitatii alesilor (ducand la fluctuatii majore de popularitate a acestora, in functie si de momentul cand isi dezvaluie „agenda ascunsa”), alegerile si sistemul electoral conduc la un grad variat de instabilitate politica. Sistemul pluralist simplu a fost laudat de unii pentru singurul motiv ca ar produce stabilitate (spre exemplu in Papua Noua Guinee si in zone cu diviziune etnice profunde). Autorul se intreaba de ce ar ar conta acest lucru in vreun fel? Sigur, e placut sa fie prevenit razboiul civil si oamenii sa poata

vietui fara teama de a fi masacrati in case. Dar, daca acesta este principalul scop, ce rost mai are sarada votului? Intr-o dictatura militara populatia este asemanator de protejata, fara acest exercitiu formal – si inutil in acest caz – al alegerilor. Este halucinant pentru autor cum pot unii argumenta in favoarea unui sistem in care “castigatorul ia tot”, chiar daca castigatorul poate fie sprijint de doar 15% [16]. Daca diviziunile – pe orice criterii; etnice sau ideologice – sunt ireconciliabile se pune problema de ce sustinatorii punctelor de vedere opuse ar face parte din acelasi stat! Evident, daca unul din punctele de vedere presupune ca cei care il detin sa traiasca exclusiv de pe urma muncii celorlalti, poate fi de inteles de ce acestia dintai ar dori ca ceilalti sa faca parte din acelasi stat cu ei. Stabilitatea politica este, bineinteles de preferat, dar doar in situatia in care motivul fundamental al existentei votului – acordarea de legitimitate – este prezervat. Este important sa nu se ajunga sa se confunde stabilitatea cu defeteismul sau capitularea.

- Candidati. In orice sistem electoral reprezentativ, doar un grup restrans de candidati ajunge pe listele de vot (si poate si mai putini sunt efectiv cunoscuti). Adesea optiunile electorale sunt oricum puternic restranse datorita “dreptului de veto” al mediului economic (vezi Esecul Democratiei Elective [1]), in sa si reguli electorale ca numarul minim de semnaturi de sustinere necesare, conditionarea raspandirii geografice a acestora, precum si descalificarea candidatilor de catre autoritatea electorala (cum ar fi cazul in Iran de pilda [17]) favorizeaza, uneori decisiv, o formatiune sau alta. Descalificarea poate face sens doar in ideea destul de vaga a prevenirii manipularii unei populatii needucate de catre rauvoitori sau agenti externi (nu ar fi mai bine educarea populatiei totusi?). Desi conservarea regimului constitutional fundamental este considerata vitala de autor, acesta considera ca alegatorii insisi ar trebui sa fie cei care acorda “veto” candidatilor pe criterii de neaderenta ideologica agravata, inclusiv prin crearea propriilor structuri si agentii (asimilarea acestora unor organisme ale statului ridica probleme de obiectivitate, credibilitate si ingreuneaza evolutia ideologica a societatii in cazul in care status-quo-ul devine depasit). Este preferabil ca un candidat – chiar si rauvoitor – sa candideze si sa fie respins de catre electorat, astfel incat vocea sa sa fie in mod legitim redusa la tacere. Bineinteles, acordarea de prea multa atentie unor diversionisti, infiltratori sau alte persoane de rea-credinta poate, in special cu concursul mass-media, crea falsa impresie ca exista sprijin mai mare pentru ideile lor, poate inocula teama in randul populatiei cu privire la posibilitatea castigarii alegerilor de catre ei (fapt ce ar putea inlesni rezistenta la cooperare cu acestia) si, in genere, poate incetini sau ingreuna procesul decizional legitim.
- Alegatori si Ponderi. Alegatorii au si ei un rol notabil in rezultatul alegerilor. Dezbaterile despre Cine ar trebui sa voteze si Cu ce pondere este una veche si legitima. Un principiu mai putin controversat, pe care autorul il adopta, este ca

cei neinformati sau insuficient educati nu ar trebui sa voteze inainte de inlaturarea acestei stari (e.g. copiii nu voteaza pana dupa majorat). Bineinteles, problema se pune *cine decide* despre altul ca este bine informat sau nu. Aceasta este o piedica majora, dar care nu previne imbunatatiri pe aceasta tema ale sistemului actual. Un alt element de dezbatere este daca doar cetatenii voteaza sau toti rezidentii. Similar, daca cei care nu au *centrul intereselor vitale* in legatura cu statul respectiv, chiar daca sunt cetateni (e.g. emigrati definitiv) voteaza sau nu? Mergand mai departe, de ce, mai ales in contextul globalizarii, doar cetatenii unui stat ar vota si nu toate persoanele interesate (e.g. cei care doresc sa emigreze in statul respectiv)? Totodata, criminalii si interlopii au sau nu drept de vot? Persoanele aflate in stare de coercitie ilegita (e.g. amenintate cu violenta) sau dependente economic (i.e. daca nu voteaza „bine”, ajung sa moara de foame) ar trebui lasate sa voteze? Sau doar daca voteaza contra intereselor sursei de putere? ☺. Din nou, cine apreciaza aceste aspecte relativ la o persoana? Referitor la ponderi (votul cu greutate inegala), atunci cand sunt utilizate legitim nu reprezinta neaparat o imoralitate. Spre exemplu, *in anumite chestiuni concrete*, cum ar putea fi impartirea produselor muncii sau a unei resurse naturale rare si epuizabile, ar fi moral ca, de exemplu o categorie sociala cu o rata de reproducere foarte mare (sa zicem 6-12 copii / mama) dar care nu participa prin munca sau in alt fel productiv deloc la viata economica sa decida alocarea de mai multe astfel de resurse catre ea, in defavoarea categoriilor sociale productive, dar mai putin explozive demografic (sa zicem 2-4 copii / mama)? Trebuie sanctionati cei care isi „dramuiesc” cu intelepciune resursele pentru beneficiul generatiilor viitoare pentru a favoriza pe cei care, in mod iresponsabil profita ilegita de avantajele statului bunastarii? E adevarat ca acest exemplu particular este pur ipotetic, fiindca, in Romania cel putin, problema natalitatii este ca e prea mica, nu prea mare si resursele naturale ar fi indestulatoare pentru toti (chiar daca, controlul neomogen al lor in prezent, face ca anumite categorii sa aiba excese pe care nu le-ar putea consuma nici in 7 vietii pe cand altele sa traiasca in lipsuri). Problema cu cei defavorizati economic este ca, daca sunt defavorizati si educational sau social, ei ajung sa se transforme in niste „masini de vot” care, pentru „o felie de paine” (sau o „plasa electorala”) ajung sa perpetueze sistemul social care ii tine la limita foamei, lezand atat propriile interese pe termen lung, cat si interesele legitime ale celorlalti. Principiul federalismului nu este nou si nu este nici complet in opozitie cu cel „un om – un vot”. Din fericire, in Romania prezentului, variatiile cauzate de anomalii ca cele din exemplul anterior sunt apreciate de autor a reprezenta sub 2-3% din electorat.

- Efecte. Natura efectelor declarate ale unui scrutin (e.g. daca un referendum este „obligatoriu” pentru autoritati sau doar consultativ), precum si cerintele de cvorum (e.g. prezenta la vot) sau de procent de sprijin pentru a fi „obligatoriu” (e.g. 50%+1, 60%, 2/3, etc.) afecteaza strategia de vot. Rezultatul unor alegeri nu este destinat sa fie acceptat (decat daca este favorabil ☺), acestea fiind denuntate (e.g. [18]). Totusi, cele mai multe alegeri produc efecte, aproximativ

in directia enuntata. Regulile jocului referitoare la efecte pot fi dramatice: Este halucinant pentru autor (chiar mai halucinant decat sustinerea pentru pluralismul simplu ☺) cum in anul 2012 a fost promulgata o lege prin care Presedintele tarii poate fi demis prin referendum doar cu un numar de voturi reprezentand aproximativ 85% din *totalul* alegatorilor de la ultimele prezidentiale [19] [20], fie ca au votat cu sau impotriva sa. Desi ideea ca schimbarea status-quo-ului, in anumite situatii, sa fie facuta posibila prin actiunea afirmativa a unei ponderi din cei cu drept de vot – nu doar din cei care efectiv participa la vot – autorul o gaseste in mare promitatoare (ea inlaturand astfel asertia, cel mai adesea falsa, ca cei care nu voteaza sunt la fel de multumiti indiferent de ce se intampla si nu ca demersul in opinia lor este lipsit de legitimitate sau ca sunt la fel de *nemultumiti* indiferent de varianta sau ca nu cunosc chestiunea suficient de bine), a schimba „regulile jocului” pe parcurs (anuland astfel relevanta originii deliberative din momentul acordarii votului) astfel incat pentru demitere sa fie necesare mai multe voturi decat cele care au condus la numire, mergand pana la 85% din populatia activa electoral, in deosebi in contextul viziunilor amplu divergente ale diferitelor categorii sociale din Romania, este, vadit, in opinia autorului un pas in directia opusa democratiei directe si chiar democratiei in general.

Vot strategic

Mai important (in vecinatatea algerilor mai ales) decat dezbaterile meritelor unui anumit tip de sistem electoral sau a altuia este stabilirea unei strategii optime (sau macar bune) de vot respectiv de candidatura pentru sistemul electoral curent.

Toate sistemele electorale bazate doar pe ordonarea candidatilor intr-o anumita ordine de preferinte sunt obligatoriu susceptibile la vot strategic (demonstrat de Arrow [21]). Sistemele de vot cardinal (e.g. prin acordarea de note, de exemplu de la -10 la 10 candidatilor, in functie de preferinte) sunt mai putin suspuse votului strategic. Bineinteles, comparativ cu democratia directa si participativa [1], in opinia autorului nici un sistem de vot nu poate reflecta mai fidel diversitatea de tipuri de opinii si pozitii existente in societate sau crea premisele realizarii lor.

Votul strategic este discutat intr-o buna masura in [11], inclusiv exemple din alegeri reale. Reproducand pe scurt, el inglobeaza urmatoarele categorii principale:

- Compromisul. In special in sistemele cu pluralism simplu, votantii vor tinde (in mod corect) sa prefere la vot un candidat „moderat” dar cu mai mare potential de castig, in dauna unuia reprezentativ dar cu sanse mai mici, datorita riscului ca, in cazul in care candidatul preferat pierde rezultatul sa fie devastator (prin castigarea alegerilor de catre un candidat situat la extrema opusa). Lipsa accedarii in structurile electivite a candidatului „preferat” poate preveni acumularea de sprijin pentru viitoarele alegeri, in temeiul *semnalarii*, prin lipsa de oportunitate a acestuia de a isi raspandi mesajul sau de a strange fonduri. Acest dezavantaj este adesea contrabalansat de riscul ca un vot in favoarea unui candidat reprezentativ sa fie *irosit* si, de fapt, sa ajunga chiar avantaje

tabara adversa, in functie de algoritmul de redistribuire (e.g. In alegerile parlamentare din 2008 din Romania, suporterii partidului Romania Mare, precum si cei ai partidului Noua Generatie si-au irosit voturile – ambele partide nedepasind pragul electoral [22]). Aceasta nu a reprezentat o problema pentru alegerile prezidentiale din 2009, cand suporterii lui Remus Cernea [23] au putut sa *semnaleze* sprijinul lor fara sa riste irosirea votului in al doilea tur).

- Eliminarea. Votarea cu predilectie a unui candidat mai putin preferat in scopul de a favoriza pe cel preferat se poate manifesta de pilda in sistemele first-past-the-post, inclusiv cele cu doua tururi de scrutin: Daca oricum candidatul preferat ajunge in turul secund, acesta poate fi favorizat prin „oferirea” unui contracandidat usor de infrant. Astfel, daca sustinatorii lui X au capacitatea sa *comunique si sa conlucreze* pot decide ca o parte din ei sa voteze cu X si cealalta parte cu Z (pe care il dezagreaza complet), facandul pe acesta sa obtina locul secund, stiind ca Z va fi puternic dezagreat de electoratul lui Y (contracandidatul real).
- Distributia voturilor. In situatia in sistemelor cu castigator multiplu, este favorabil ca voturile sa nu fie „irosite” prin alegerea cu majoritate covarsitoare a candidatului preferat, in dauna alegerii *mai multor* candidati, apropiati ideologic. Astfel, daca oricum, candidatul preferat obtine peste necesarul pentru a fi ales, sustinatorii acestuia pot, prin *comunicare si conlucrare*, sa decida ca o parte dintre ei sa voteze cu altul, apropiat ideologic, pentru a-i conferi si acestuia un mandat.

Se observa cat de importanta este comunicarea si conlucrarea intre alegatori in privinta utilizarii la maxim a votului strategic (si prevenirea efectelor ilegite a utilizarii acestuia de catre altii).

Pentru a specula efectele fenomenului de votului strategic – precum si scaparile in elaborarea unei strategii optime de catre votanti – formatiunile politice pot apela la *nominalizarea strategica* [24] pentru a-si spori sansele. Cea mai comuna maniera, relevanta pentru sistemul electoral din Romania, este *impartirea voturilor*: Cum ar fi daca toti suporterii viziunii dumneavoastra ar vota unitar si intelept (neirosind voturi) pentru o singura formatiune care sa ajunga sa castige alegerile (beneficiind, eventual si de efectele benefice ale redistribuirii sau de reguli halucinante ☺ cum ar fi bonusul de a iesi primul – cazul Greciei [25]), pe cand cei din opozitie si-ar impartii votul intre 4-5 formatiuni politice sau candidati, dintre doar una ar depasi pragul necesar sau ar intra in eventuale tururi secundare doar sporadic? De asemenea, aveti in vedere ca *nominalizarea strategica* poate exploata si Controlul Informatiilor [3], splitand, de pilda, electoratul unei platforme prin lansarea de candidati, aparent „independenti”, care sa atraga cate o parte din voturile electoratului care ar sustine „caldut doar” oponentii (i.e. percepend diferentele dintre formatiunile „consacrate” ca fiind minore) prin oferirea unor trasaturi nu neaparat relevante: sunt tineri, sunt exponenti ai unei etnii sau minoritati religioase, sunt intelectuali, etc.. Ar face sens ca asemenea „cai troieni” sa nu aiba sanse reale de castig si sa fie lansati „din scurt” – dar promovati intens prin canale

neconventionale si marginal prin cele conventionale –, pentru a preveni o informare ampla despre ei sau descoperirea adevaratei lor orientari politice.

AM VOTAT, ACUM CE?

Probabil discutia ampla din sectiunile anterioare – in special Ce este Votul? [2] – v-a convins de insuficienta exercitiului mecanic, sporadic al votului in afectarea cursului unei societati. Daca mai aveti dubii, puteti consulta si sectiunea Esecul Democratiei Elective din [1].

Vestea buna este ca, indiferent de rezultatul scrutinului (si *mai ales in cazul victoriei preferatului dumneavoastra*), exista parghii de putere si influentare a comportamentului reprezentantilor si de afectare a directiei societatii in general.

Daca va aflati intr-o democratie directa, participativa (in sensul din [1]), persoana reprezentantului este si mai putin importanta, cetatenii civili dispunand de numeroase parghii de control, reglementate legal, constitutional, prin care pot interveni in caz de abateri – fapt ce va determina pe cei care candideaza ca, in cazul succesului, sa se comporte corespunzator.

Chiar si in cazul altor sisteme (este putin probabil sa traiti deja intr-o democratie directa, participativa) – chiar si in dictaturile militare – exista numeroase modalitati prin care se poate pune presiune pe reprezentanti si chiar afecta mersul societatii direct:

- Faceti uz de reseaua sociala: Tinteti minte toti acei oameni (vechi sau noi cunostinte) cu care ati interactionat in cursul procesului electoral? Ei – ca si dumneavoastra – nu au disparut odata cu incheierea votului. Exploatati aceasta retea sociala pentru a afecta – in mod legitim – mersul lucrurilor! Pe langa abilitatile tehnice si arhitectura de relatii proprii a fiecaruia (poate unul are capacitatea sa faciliteze accesul la presa, altul la grupuri de experti, altul are legatura – direct sau indirect – cu persoane responsabile de formularea unui act normativ, altul poate este avocat sau este altfel apropiat de sistemul de ordine publica astfel incat va poate recomanda unde sa va indreptati cu o solicitare, etc.), in mod colectiv aveti puterea sa intoarceti spatele macar unei parti a „sistemului” (e.g. prin adoptarea barterului – pe care deja multe societati comerciale il practica – in loc de schimburi monetare, circumventand puterea bancilor cu capital extern). Tineti minte, ca, elita dominatoare, daca exista, nu este inchisa intr-un „turn de fildes” – separata complet de societate –; este parte a ei, si, cel mai des, acolitii ei de nivel inferior se bazeaza intens pe serviciile colective ale societatii pentru a trai. Asa cum dumneavoastra (individual sau colectiv) puteti face obiectul unor embargouri sau blocade ilegite, in egala masura puteti tergiversa sau chiar impune blocade colective pentru a va proteja interesele legitime! Cu exceptia anumitor categorii de activitati (e.g. magazine stradale), aveti posibilitatea, de facto, sa va selectati clientela! Si nu trebuie sa

fiti antreprenor pentru asta: puteti decide si unde sa va angajati sau cum sa indepliniti ordine a caror legitimitate sau legalitate este indoielnica. Pana la a impune dumneavoastra embargouri, prin colaborarea cu altii, puteti, cel putin, sa va reducati dependenta de bunurile sau influenta actorilor sociali dezagreati. Totodata, in cazul in care se impune, puteti forma Miscari Sociale, Asociatii, Patronate, Sindicate si chiar Partide impreuna cu altii (pe care ulterior aveti si optiunea de a le inregistra la Tribunal) sau, in cazuri urgente, participa la miscari legale de protest sau greve, menite sa erodeze legitimitatea unor alesi nereprezentativi.

- Semnalati abuzurile si neregulile. Infractorii (de drept comun si nu numai) prefera victimele tacute! Daca faceti obiectul unui abuz sau sesizati o neregula importanta, evitati sa considerati (chiar si daca aveti dreptate) ca institutiile statului sunt corupte si ca oricum nu vor face nimic (bun). Multe dintre acestea au ceva numit „Registratura” – unele chiar electronica – unde, odata inregistrat un document, el poate persista in sistem mult dupa schimbarea conducerii respectivei institutii si poate servi drept baza pentru pedepsirea vinovatilor (initiali si ai celor care „li acopera”) mult dupa producerea evenimentului. De asemenea, exista mai multe institutii (sau sucursale ale lor) carora va puteti adresa. Puteti alege alta sectie de politie daca aveti indoieli legate de una; va puteti adresa direct procuraturii sau chiar la tribunalului in cazul in care o simpla reclamatie nu produce efecte; exista mai multe institutii competente intr-o chestiune (e.g. OPC, ITM, etc.). Uneori (mai rar, e drept) sefii chiar nu cunosc activitatea corupta a subalternilor (mai ales indirecti) si doresc sincer sa o elimine. Totodata, mai ales in colaborare cu altii, puteti atrage si atentia presei! Acordati in acelasi timp importanta si protejarii dumneavoastra – nu doar ca unele informatii despre o reclamatie pot ajunge, datorita coruptiei unei mici parti a unei institutii la urechile infractorilor, cu scopul de a trece la represalii, dar exista si numeroase prevederi legislative (cum ar fi Calomnia, Represiunea Nedreapta, Santajul, etc.) care, daca sunt aplicate cu rea vointa, pot ajunge sa va cauzeze probleme. Adesea va puteti proteja prin declararea veridica a faptelor, mentionarea acelor aspecte dubitabile sau care constituie opinii personale neprobabile ca fiind exact asta – opinii personale, dar si prin strangerea de probe si martori. De asemenea, chiar si daca nu pot fi probate, simpla existenta a unui numar important de reclamatii credibile relativ la o persoana sau o institutie, erodeaza autoritatea si puterea sa si inlesneste clasificarea corecta a ei, macar informal. Evident ca veti face distinctia intre neregulile de esenta si cele rezultate din culpa sau care produc efecte minore si sunt datorate sistemului in ansamblu. Probabil ca nu veti reclama chelnerul unui restaurant pentru Luare de Mita (sau, mai exact, Foloase Necuvenite) fiindca a acceptat tips la nota de la dumneavoastra, doar din simpla frustrare de a va simtiti neputincios in cazul faptelor cu adevarat grave.
- Lasati informatiile sa circule: Atat in cadrul retelei dumneavoastra sociale, dar si public (prin canale deschise sau directe), spune-ti ceea ce stiti sau ati vazut! Cel mai important cunoscutilor. Poate ei nu stiu ca functionarul X este corupt sau ca

anumite firme dintr-o zona sustin actiunile nereprezentative (chiar daca nu neaparat ilegale) ale unui anumit reprezentant sau vice-versa. Bineinteles, prezentati si argumentele (si eventual probele) pe care va bazati! Faceti uz si de tehnologia informatiei si Internet in acest scop. De asemenea, sa stiti ca puteti (si e bine mai ales colectiv) sa petiti diferite institutii sau reprezentanti cu cereri sau scrisori. Daca si doar 100 de oameni se constitue intr-o coada intr-o zi la ghiseul unei institutii pentru a depune petitii cu continut similar, e mult mai probabil sa fie luati in seama – macar de catre presa ☺.

- Cautati sa exercitati control. Daca sunteti in masura sa fiti un om de legatura (liason) intre anumiti reprezentanti si alti actori sociali (politicienii discuta si ei cu anumiti oameni – de regula cand vor ceva de la ei), evitati apatia sau inflexibilitatea cognitiva si „trageti-i de mananca” atunci cand vi se pare ca o iau pe o cale gresita. Tineti minte ca nu aveti neaparat nevoie de cooperarea lor (ei fiind niste „angajati” ai societatii care pot fi schimbati – mai usor sau mai greu), dar ca e posibil ca unii doar sa fi „uitat” ce vroiau sa faca sau sa nu cunoasca strategia optima de abordare a unei situatii. Poate tot ce au nevoie in acest caz este o bataie pe umar. De asemenea, solicitati (si cautati, inclusiv pe Internet, exploatand programele de eGovernment sau altfel) informatii despre cum isi indeplinesc activitatea reprezentantii si institutiile pe care ei le conduc si, daca aveti ceva de spus in legatura cu asta spune-ti-o! Macar cunostintelor dumneavoastra! Uneori si simpla solicitare de informatii pune presiune pe conducerea institutiilor in sensul conformarii cu mandatul acordat prin vot.

Este utila si consultarea unei varietati mai largi de materiale dezvoltate de comunitatile locale – de exemplu [26] – care, fiind uneori specifice unui anumit stat sau regiuni, pot contine informatii particularizate zonei in cauza, dar si cele produse de organizatii nationale sau internationale (chiar daca nu sunteti de acord cu toate activitatile lor sau sursele de finantare) ce, trecute prin filtrul propriei gandiri, pot furniza informatii practice valoroase.

In orice situatie, tineti minte ca alegerile nu sunt un eveniment singular; ele au loc in mod repetitiv si este extrem de improbabil sa fi luat parte la ultimul scrutin din istoria teritoriului in care rezidati (chiar daca in statul dumneavoastra a fost instaurata o dictatura militara, cum ilustreaza, de pilda cazul Chile [27]). Atata timp cat rasa umana ramane omogena in trasaturi, si ca urmare a evolutiei constiintei colective din secolul XX – cand umanitatea a respins categoric si cu succes caracterul pur ereditar al stratificarii sociale, alegeri vor tot fi de acum inainte. Ca atare, si in situatia in care, pe moment „ati pierdut” la un scrutin, pastrati-va increderea si determinarea: noi oportunitati pentru imbunatatirea societatii vor apare, inclusiv ocazionate de noile alegeri (ce pot avea loc inainte sau dupa termenul preconizat initial). Aveti grija si paziti un singur lucru: capacitatea de a va razgandii si posibilitatea de a schimba sistemul, in viitor. Chiar daca o anumita prevedere constitutionala (e.g. schimbare a sistemului electoral) poate fi oportuna pe moment (de pilda favorizeaza puternic partea cu care „tineti”), luati in calcul si efectele pe care aceasta o va avea la viitoarele alegeri (sau relativ la existenta viitoarelor alegeri ☺). In acelasi timp, retineti ca schimbarile – in

temeiul exercitiului puterii – au loc gradual si o anumita configuratie politica – globala sau locala – poate servi la a trage societatea intr-o directie sau alta chiar daca aceasta configuratie nu este permanenta. Spre exemplu, accesarea simultana la putere in 5 din 7 state puternice a unor reprezentanti ce favorizeaza o interventie militara intr-un stat tert sau chiar un razboi atomic poate facilita producerea acestor efecte greu (sau imposibil) reversibile. Uneori, chiar si daca in fiecare stat in parte acced la putere, sporadic noi regimuri, chiar si exponenti ai unei viziuni opuse celor anterioare, acestea pot, si datorita slabiciunilor noului venit, sa nu ajunga sa fie contemporane cu regimuri similare din alte state puternice, si, ca atare, sa aiba o capacitate de exercitiu restransa impotriva status-quo-ului. Ca atare, in cazul in care decizii strategice (ce au potentialul de a afecta generatii intregi si sunt greu reversibile), contrare viziunii dumneavoastra, se preconizeaza a fi luate inainte de „urmatoarele” alegeri, nu asteptati pana la acestea! Aveti parghii si mijloace legale si sigure de a actiona, precum si dreptul (poate chiar obligatia) morala de a o face.

INCHEIERE

Poate votul schimba ceva?

Dupa atata ‚incredere’ comunicata relativ la cat de ‚important si decisiv’ este votul, va puteti, pe buna dreptate, pune intrebarea daca acesta va putea totusi schimba ceva. Si cum, in aceasta privinta, nu cunosc vreun mijloc mai bun de a judeca viitorul decat pe baza trecutului, va propun explorarea pe cont propriu a unor cazuri istorice cand, dupa caz, votul a schimbat, sau nu a schimbat ceva. Ramane la latitudinea cititorului sa aprecieze daca „din fericire” sau nu, exemple servind doar la a ilustra impactul votului in diferite situatii istorice (si nu a aprecia daca efectul produs a fost benefic sau moral):

- Venezuela (1998) [28]: Un fost puscarias (organizator al unei tentative esuate de lovitura de stat in 1992) a castigat cu peste 56% din voturi (probabil 58.7%) alegerile prezidentiale, candidand fara sustinerea niciunuia dintre cele doua partide mari si, intr-o regiune geografica considerata la acel moment „curtea din spate a Statelor Unite” (U.S. backyard), pe baza unei serii de procese electorale desfasurate intr-o perioada de mai multi ani (si virtualmente toate castigate) – vizand inclusiv adoptarea unei noi constitutii – si supravietuind unei tentative esuate de lovitura de stat in 2002 (contra sa, de data asta) [29], a instaurat un regim ce a lezat si lezeaza puternic interesele fostelor elite, alaturi de cele ale Statelor Unite si care supravietuieste pana in prezent.
- Spania (1936): O alianta stangista a castigat „la mustata” alegerile generale spaniole din 1936. Rezultatul acestor alegeri a fost respins de opozitia dreapta si lovitura de stat din Iulie 1936 [30] a avut loc, declansand razboiul civil spaniol din 1936 – 1939 [31] ce, prin actiuni militare, a fost castigat de fortele de dreapta. Efectul alegerilor din 1936 a fost astfel contrar celui poate asteptat, avand ca rezultat (dupa mai multi ani, este drept) controlul incontestabil si total al fortelor politice care au fost infrante in alegeri asupra intregii Spanii.

Optimism

Daca tonul si continutul acestui articol v-au facut sa disperati la gandul ca singura cale de asigurare a functionarii legitime a sistemului politic este propria dumneavoastra implicare activa si perpetua (zi de zi) prin cunoasterea de si tratativele cu alte si alte persoane noi, uneori dezagreabile, va puteti linisti – partial. Nu trebuie sa faceti mereu acest lucru. Implicarea politica intensa a cetatenilor non-reprezentanti este vitala doar atunci cand apar derive spre ilegitimitate sau cand este necesara interventia proactiva. Daca (asemenea autorului) ati prefera sa va dedicati timpul cercetarii stiintifice, explorarii universului si sa activati preponderent in cercul dumneavoastra de prieteni – fara sa fiti nevoiti sa deveniti agreabili si sa „zambiti frumos” tuturor strainilor, pastrati-va speranta: Asa cum intr-o companie bine pusa la punct, este suficienta implicarea activa, intensa si atenta a actionarilor doar cateva zeci de zile-om pe an (ei avand adesea mai multe investitii in derulare in paralel), asa si un stat democratic, „bine uns” va permite cetatenilor sa isi urmareasca fericirea in modul in care o inteleg la nivel personal, ramanand vigilenți si raspunzand cu implicare masiva doar in situatiile care o impun. Pentru a ajunge totusi acolo este necesar sa va claditi (impreuna cu altii) sistemul adecvat. Fara indoiala ca efortul va merita.

Incheiere

Doresc sa inchei acest articol cu o ilustratie amuzanta despre efectul votului (copyright autorul semant in poza) si cu un citat inspirant.

Ilustratie:

MEANWHILE... BACK IN THE CIVILIZED WORLD

Sidewalk Bubblegum ©1994 Clay Butler

Citat: „Democratia trebuie sa fie ceva mai mult decat doi lupi si o oaie care decid ce sa manance la cina.” (James Bovard)

Referinte

- [1] — *Mircea Digulescu (2012 Ian) – Asupra Democratiei* - <http://reflectii-despre-societate.blogspot.com/2012/01/asupra-democratiei.html>
- [2] — *Mircea Digulescu (2012 Mai, 2) – Despre Alegeri si Vot, partea I* - [http://reflectii-despre-societate.blogspot.com/2012/05/despre-alegeri-si-vot-\(I\).html](http://reflectii-despre-societate.blogspot.com/2012/05/despre-alegeri-si-vot-(I).html)
- [3] – *Mircea Digulescu (2012 Mai, 1) – Asupra Puterii* – <http://reflectii-despre-societate.blogspot.com/2012/05/asupra-puterii.html>
- [4] – *Wikipedia, The Free Encyclopedia – Argument map* - http://en.wikipedia.org/wiki/Argument_map
- [5] – *Wikipedia, The Free Encyclopedia – Hugo Chávez* - http://en.wikipedia.org/wiki/Hugo_Chávez
- [6] – *Wikipedia, The Free Encyclopedia – Julian Assange* – http://en.wikipedia.org/wiki/Julian_Assange
- [7] - *Wikipedia, The Free Encyclopedia – WikiLeaks* - <http://en.wikipedia.org/wiki/WikiLeaks>
- [8] – *The New York Times (Agent media) (2011 Iul) – „Russia Youth Group and Putin Distance Themselves From Killer’s Compliments”* - http://www.nytimes.com/2011/07/26/world/europe/26russia.html?_r=2&adxnnl=1&hpw=&adxnnlx=1311615134-jF0mBc5a4czMpVmfesu4YQ
- [9] – *Glassdoor.com (2012 Mai) – Manager Salaries* - http://www.glassdoor.com/Salaries/manager-salary-SRCH_KO0,7.htm
- [10] – *Wikipedia, The Free Encyclopedia – Game theory* – http://en.wikipedia.org/wiki/Game_theory
- [11] – *Wikipedia, The Free Encyclopedia – Tactical voting* – http://en.wikipedia.org/wiki/Tactical_voting
- [12] – *Wikipedia, The Free Encyclopedia – Voting system* – http://en.wikipedia.org/wiki/Voting_system
- [13] – *Wikipedia, The Free Encyclopedia – Mixed Member Proportional* – http://en.wikipedia.org/wiki/Mixed_Member_Proportional
- [14] – *Wikipedia, The Free Encyclopedia – Gerrymandering* – <http://en.wikipedia.org/wiki/Gerrymandering>
- [15] – *Wikipedia, The Free Encyclopedia – Duverger's law* – http://en.wikipedia.org/wiki/Duverger's_law

[16] – *Wikipedia, The Free Encyclopedia – Politics of Papua New Guinea # Legislative branch* – http://en.wikipedia.org/wiki/Politics_of_Papua_New_Guinea#Legislative_branch

[17] – *Wikipedia, The Free Encyclopedia – Guardian Council # Legislative function* – http://en.wikipedia.org/wiki/Guardian_Council#Legislative_functions

[18] – *Wikipedia, The Free Encyclopedia – Spanish general election, 1936* – http://en.wikipedia.org/wiki/Spanish_general_election,_1936

[19] – *Antena 3 (Agent Media) (2012 Apr) – „Băsescu poate fi demis doar cu 9 milioane de voturi. Președintele a promulgat astăzi legea”* – <http://www.antena3.ro/politica/basescu-poate-fi-demis-doar-cu-9-milioane-de-voturi-presedintele-a-promulgat-astazi-legea-162811.html>

[20] – *Adevarul (Agent Media) – „Băsescu poate fi demis doar cu 9 milioane de voturi”* – http://www.adevarul.ro/actualitate/politica/Basescu-poate-demis-milioane-voturi_0_499750523.html

[21] – *Wikipedia, The Free Encyclopedia – Arrow Impossibility theorem* – http://en.wikipedia.org/wiki/Arrow_Impossibility_theorem

[22] – *Wikipedia, The Free Encyclopedia – Romanian legislative election, 2008 Results* – http://en.wikipedia.org/wiki/Romanian_legislative_election,_2008#Results

[23] – *Wikipedia, The Free Encyclopedia – Remus Cernea* – http://en.wikipedia.org/wiki/Remus_Cernea

[24] – *Wikipedia, The Free Encyclopedia – Strategic nomination* – http://en.wikipedia.org/wiki/Strategic_nomination

[25] – *Wikipedia, The Free Encyclopedia – Elections in Greece # Electoral system* – http://en.wikipedia.org/wiki/Elections_in_Greece#Electoral_system

[26] – *Blogul 'La coltul strazii' (Ian 2012), Autor lloopp – „Ghid despre ceea ce inseamna un bun cetatean al unei tari”* – <http://lacoltulstrazii.wordpress.com/2012/01/27/ghid-despre-ceea-ce-inseamna-un-bun-cetatean-al-unei-tari/>

Nota Bene: Nu exista vreo afiliere sau vreo legatura de orice fel intre autor si persoana sub pseudonimul lloopp sau blogul ,La coltul strazii’. Textul este citat deoarece continutul sau a fost considerat relevant de catre autor.

[27] – *Wikipedia, The Free Encyclopedia – Military government of Chile (1973–1990)* – [http://en.wikipedia.org/wiki/Military_government_of_Chile_\(1973–1990\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Military_government_of_Chile_(1973–1990))

[28] – *Wikipedia, The Free Encyclopedia – Venezuelan presidential election, 1998* – http://en.wikipedia.org/wiki/Venezuelan_presidential_election,_1998

[29] – *Wikipedia, The Free Encyclopedia* – 2002 Venezuelan coup d'état attempt –
http://en.wikipedia.org/wiki/2002_Venezuelan_coup_d'état_attempt

[30] – *Wikipedia, The Free Encyclopedia* – Spanish coup of July 1936–
http://en.wikipedia.org/wiki/Spanish_coup_of_July_1936

[31] – *Wikipedia, The Free Encyclopedia* – Spanish Civil War –
http://en.wikipedia.org/wiki/Spanish_Civil_War